

62.

coude
melancolie
ogen
oren
tantvleesch
tantswere
mont
mammen
hoeftswere
menisoen
venijn
rede

Detridatum es moeder boven allen medicinen. Ende es goet iegen alle saken die van couden comen. ende meest van melancolien. Ende iegen pine vanden ogen. ende iegen geruut van den oren. Ende iegen apostemen van den tantvleesce. ende iegen tantswere. Ende iegen alle deren van den roeste boven. ende so wat dat den monde deren mach. Ende iegen die mammen eist dat ment derop leit optie swere eist buten of van binnen. Ende ane den slaep iegen hooftswere. ende iegen menisoen daer die spise al geheel dore gaet ¹⁾ met dranke daerin gesoden es balaustie. Jegen venijn sal ment geven met sope van menten. Ende men saelt plaestern op beten van gevenijnden dieren. Ende hets properleke goet iegen .4. dach corts in de wile vore den acces

fol. 15 r. b. met wine derin (fol. 15 r. b.) gesoden es piganum .27. ste deel es .3. [¶] Nemt storax. calamente. elx .2.3. ende .S. nagle. naerdi. sillo-balsami. orobi. lentisci. dragantum. gommi. cedrii ²⁾. mumie of aspalti. bevercul. bedelli. terre figuli. meliti ³⁾. lapdanum. oppo-panac. armoniacus ⁴⁾. opii. levende sulfer. nitri. ricolissie. ypoquistidos. achatie. rosen. aristologia longa. epithimi. peucedanum. sanctorie. camedrios. yperici. averone. pyonie. ysop. elve. organum. ramicedri. romei. laurei. rorismarini. radices yringi. lovessece balaustie beilde. venigriec. venkel. comijn. cardamomi. semen miconis. cicelei. apie. dauci. raepsaet. dannetele. amomi. elx .1.3. gladi. assavi ⁵⁾. illafeos. capparis. flos agni ⁶⁾. herts hoorne. elx .2.3. valeriane. canele. cost. soffraen. mirre. gingeber. squinanti. terbentine. wierooc. folie. cassie lignee. celtice. agaricus. renpontice. ⁷⁾ yrei. asari. dyptamnus. marobie. interiorum sticados. scamoneie. bijvoet. calamentum. scordei. radix lasari. camepитеos.

1) zie lienteria in de woordenlijst. — 2) l. cedri. — 3) l. meliloti. — 4) l. armoniaci. — 5) l. cassami. — 6) NM: seminis agni. — 7) l. reupontice.

selini ¹⁾ seminis ²⁾ sinoni ³⁾ cardamomi aneti seminis euforbii fol. 19 v.
 lapis lincis olei nardini muscelini āñ .᠑.i. minus ⁴⁾ gr.iiii. ⁵⁾ mel ⁶⁾
 quod sufficit. detur in sero cum vino calido.

Multis adest datum renibus aptum hoc metridatum ⁷⁾.

fol. 19 v.

56. **M**etridatum ⁸⁾ id est mater omnium antidotorum sive
 a Metridato rege dictum faciens ad omnes passiones
 capitis virorum et mulierum si fuerint ex frigidityte.
 maxime melancolicis et timidis epilepticis mania-
 cis fantasticis: mirabiliter prodest cephalargicis emigraneis (fol.
 20 r.) dolorem cili patientibus et lachrymantibus oculis: et fol. 20 r.
 ad omnia capitis vitia vel aurium subvenit. dentium doloribus et
 palato et omnibus vitiis oris et maxillarum medetur si super
 locum dolentem ponatur: et iterum ad modum emplastri ponatur
 in temporibus unde fit discursio. squinantiam solvit et apoplec-
 ticus cum cerusa acceptum facit. tussientibus et asmaticis emo-
 toicis peripleumonicis et omnibus doloribus qui intra corpus
 humanum fiunt succurrit. ciliacis ⁹⁾ discintericis et lientericis
 optimum est: si detur cum decoctione balaustie. extensionem
 humerorum thethanos sive spasmos patientes et paraliticos sine
 mora curat. diafragmati ypocondriis subvenit. renibus et vesice
 opitulatur. calculos frangit. menstrua provocat: omniaque vitia
 matricis excludit. selirosim patientibus et podagricis singulis ¹⁰⁾
 presidium est. precipue datur ¹¹⁾ contra venenum impositum sive
 bibitum cum magna admiratione emendat: et contra morsum ¹²⁾
 rabidi canis vel alicuius ¹³⁾ reptilis ¹⁴⁾ si distemperatum fuerit: et ¹⁵⁾
 cum succo mente potetur vel supponatur. quotidianariis et

1) ontbreekt in F₁. — 2) L₂: sileris. — 3) F₁ en NM: senemontain. — 4) NM heeft: musci. — 5) L₂: gr.iiiij.; van euforbii af ontbreekt in F₁; bij NM volgt vóór mellis: stillatitii rosar. — 6) NM: mellis aut sacchari. — 7) alleen in L₁. — 8) zie in de woordenlijst voor de verg. met F₁; het voorwoord bij NM is veel korter dan dat van L₁, maar omvat met andere woorden toch wel het meeste van wat men in L₁ vindt. — 9) l. iliacis. — 10) l. singulare (zooals in L₂). — 11) zie 12). — 12) L₂ heeft van 11) af: contra venena omnia, reprimit venenatos morsus, sive. — 13) L₂: cuiuscunque. — 14) in L₂ volgt nu: impositum sive bibitum cum magna admiratione emendat. — 15) ontbreekt in L₂.

leucopiperis. melliloti ¹⁾. ozimi. *persaet* ²⁾. sumac. malacui ³⁾. quin-
tefolie. elx .i.ḡ. ouden wijn .i.ḡ. zeem dats gnouch si. ¶ Men
saelt geven met wine daer saelie in gesoden es also groet also
.i. haselnot temale. Ende in cortssen met wermen borne.

1) behoorde te zijn melanopiperis. — 2) l. persijnsaet. — 3) l. malabatri.

quartanariis etiam ante horam accessionis datum mirifice prodest fol. 20 r.
 cum vino tepido. xxvii ¹⁾). pars confecta librae iii. Recipe storacis calamite ⁴⁾ .j.i. et .i.i. ²⁾ garioflorum nardi xilobalsami oroboni ³⁾ lentici ⁵⁾ draganti masticis galbani gummi cedri aspalti castorei olphei ⁶⁾ bdelli terre figuli melliloti laudani opopanacis armoniacis ⁷⁾ apii sulfuris vivi liquiricie nitri ypoquistidos acatie rosarum camedrei ypericon abrotani pionie ysopi origani elempnii rami cedri ⁸⁾ et dampnicon (fol. 20 v.) aristologie longe epithimi fol. 20 v.
 peucedani centauree rorismarini yringi radices balaustie cimarum mirre ⁹⁾ psidie ¹⁰⁾ romei squille carpobalsami git anisi iusquiami cimini feniculi cardamomi siselei tesapii ¹¹⁾ amei sinoni levistici seminis rute seminis miconis apii dauci seminis rape macropiperis ozimi amomi añ .j.i. ¹²⁾ acori illafeos cassami filis ⁴⁾ zuccozarie catariaci ¹³⁾ añ .i.ii. balsami cinamomi croci costi squinanti zinziberis folii terbentine mirre libani ¹⁴⁾ casie agarici spice celtice reupontici yrei asari diptami prassii interioris ¹⁵⁾ sticados artemisie calamenti scordei silfii ¹⁶⁾ camapitheos leucopiperis melanopiperis ozimi ¹⁷⁾ seminis petroselini seminis anagodam ¹⁸⁾ malabatri cardamomi pentaflon añ .i.i. dampnocri ¹⁹⁾ tertiam partem .i.i. et .gr.vii. ²⁰⁾ vini vetustissimi .j.i. mel quod sufficit. datur in sero in modum avellane cum vino in quo cocta sit salvia ²¹⁾).

1) L₂: xxviii. — 2) NM heeft: .j.i.i.ii. — 3) l. orobi. — 4) ontbreekt bij NM. — 5) l. lentisci; NM laccae. — 6) L₂: offei. — 7) ontbreekt in L₂. — 8) NM: ligni iuniperi. — 9) l. mirte, zooals in L₂; NM: folior. myrti. — 10) NM: absinthii. — 11) NM heeft sinapi. — 12) NM: .j.i.s. — 13) NM: plumbi usti. — 14) l. olibani. — 15) in L₂ en MM volgt op interioris: coloquintidae. — 16) L₂ heeft silfii en scordei in omgekeerde volgorde. NM in plaats silfii: sylvestris, symphyti. — 17) ontbreekt bij NM. — 18) sem. anag. ontbreekt bij NM; daar staat: thois, culinarii. — 19) l. dampnococci. — 20) Bij NM: bacc. lauri. i. — 21) in L₂ volgt nog: non febricitantibus, et febricitantibus cum aqua tepida.

63.
rede
urine
sweet

Dussa enea es goet iegen den .4. dach corts. Men saelt geven .1. wile vore den acces met warmen wine. also groet als .1. haselnot. of .2. of .3. Ende es goet den genen die gene orine maken en mogen met sope van sinsune. getempert ende gesmeert ane den puls ende anden slaep. Ende doet sweten in bernende cortsse. Ende en sweet hi niet. so es hi doot. tfieren-deel. es .1.℞. ¶ Nemt wit peper .17. granen. thus masculi dats moru wicrooc. beilde. gentiane. mirre. elx .2.5. opii .4.3. minus .6. granen. soffraen .4.3. euforbium. aristologia longa. elx onder .8.3. mandragore .2.3. zeem dats genouch si. Men saelt geven alsoet vorseit es met olyen van rosen om sweten in cortse die bi wilen lange geduren.

64.
spenen
torcioen
darmen
menisoen
fol. 15 v. a.

Dicleta es goet iegen spenen. ende iegen torcioen. ende rommelinge in die darmen. Ende met rosewatre so eist ene opiate iegen alle maniere van menisoene. dat .8. ste deel es .1.℞. ¶ Nemt mirobolani. citrini. indorum. (fol. 15 v. a.) kebuli. munda-torum. elx .2.5. ende .8. venkelsaet comijn. anijs. elx onder .8.3. dese seldi poedren. ende leggende .1. dach ende .1. nacht in aysine daerna doeter toe spodium. balaustie. sumac. mastic. gommi. elx .1.3. ende .15. granen. Men sal se wriven met rosen ende temperen met cyrope mirtino. Ende gevent met regenwatere nuchtens te middage ende savonts.

Musa facit sanum patientem quotidianum ¹⁾).

fol. 20 v.

57. **M** Usa enea ²⁾. Musa a peritissimo philosopho inventa: faciens ad omnes accessiones periodice febris in quotidiane tertiane quartane si ante horam accessionis in modum avellane cum vino calido detur et acutarum ³⁾ angustias tollit. tamen cum dederis considera virtutes eorum qui patiuntur quia statim medelam sentiunt: et etiam si cum tepida distemperetur: et ex ea in acutis et peracutis pulsus et tempora inungantur: et si sudorem provocat erit signum evasionis: si vero non mortis. inflationem stomaci emendat. suspiriosis ptisicis. et his qui putredinem screant subvenit. ydropicis spleneticis et colicis (fol. 21 r.) subvenit. lapidem in vesica frangit et his quibus penitus urina denegatur. Recipe piperis albi .gr.xvii. thuris masculi mirre gentiane iusquiami añ .3.vi. opii .3.iiii. croci .3.iiii. ⁴⁾ musci ⁵⁾ gr.vii. euforbii aristologie longe añ .3.i. et .3.i. ⁶⁾ mandragore .3.i. et .3.i. mel quod sufficit detur ut superius in laude diximus.

fol. 21 r.

Tortio quem ventris cogit est micleta iuvamen ⁷⁾).

58. **M** Icleta ⁸⁾ ²⁾ id est experta. proprie valet ad emorroydas et ad ventris tortionem et rugitum lienterie et disinterie: et optima est omni solutioni ventris. medietas est libra .i. Recipe mirobalanorum citrinorum indorum kebulorum mundatorum assatorum añ .3.ii.S. nasturcii .3.ii. ⁹⁾ bellericorum emblicorum assatorum .3.ii. cimini anisi ameos carvi ¹⁰⁾ añ .3.i. et .S. infusa in aceto die ac nocte dimittantur et assata pulverizentur. tunc adde spodium balaustias sumac masticem gummi arabici añ .3.i. et .gr.xv. fricentur omnia cum oleo rosarum et temperentur omnia mirtino syrupo. dentur cum aqua pluviali mane meridie. et sero.

1) alleen in L₁. — 2) voor de vergelijking met NM en F₁ zie woordenlijst. — 3) L₂ heeft na acutarum nog: febrium. — 4) L₂: .3.iii. — 5) L₂: minus. — 6) añ .3.i. et .3.i. ontbreekt in L₂. — 7) alleen in L₁. — 8) er staat Mideta. — 9) L₂: 3.S. — 10) L₂ nog marathri.

65.

M

el rosaceum heet in griex rodomet. ende men maket dus. ¶ Nempt zeem wel gescuumt ende wit .10.℔. sap van nuwen rosen .1.℔. ende doetse in enen pot. Dan doet den pot in enen ketel. ende doet zieden op tfer. ende alst begint te ziedene

mage

so doeter in .4. rosen cleine gesneden met .1. messe. ende ziedet tote dat sop van den rosen versoden si. ende roeret al die wile dat ziedt dat niet en berne. Dan so doet in .1. fiole. Ende so ment zoeter houdt soet beter es. ¶ Het suvert de mage ende conforteert met warmen watere. Ende het stopt met couden watere. ¶ Men saelt geven nuchtens ende te middage. Ende men machger met mingen dyamargarieton. ende gariofilaten. ende rubea trociscata. ende andre conficiieren aldus = Hets oec beter gestampt met rosen .1.℔. wel vaste in .1. mortier. Dan nempt zeem .4.℔. wel gescuumt. ende minget wel te hope. ende doet in .1. pot of in .1. fiole ende settet in de zonne .40. dage. ende roeret .2. werf sdages. Op tfer en salmens niet doen want het soude de cracht van den watere verteren. Ende stoppet tvat wel datter

66.

cortse
laxeert
verversch
borst

die zonne niet in en come. ¶ **Mel vyolaet** suldi oec maken in aldie selve maniere dat men maect Mel rosaet. Ende hets goet in cortse. ende laxeert. ende verversch. Hets goet iegen droge borst genomen met lauwen watere.

67.

nieren
lancevel
steen
menstrua

N

efrocatarum es also vele alse purgieringe van den nieren. ende es goet iegen lancevel. ende die met pinen pissen gedronken met dranke daerin gesoden es gremil. genut also groet alse .1. haselnot. ende verdriift den steen van der nieren. ende vander

blasen. gedronken met dranke derin gesoden es bevenelle. Ende jegen lancevel daerin gesoden es costum. Ende jegen menstrua dat bestopt es genomen met dranke daerin gesoden es bijvoet. Dat .16. deel es .1.℔. ¶ Nempt lapidis lincis .2.3. ende .12. granen. soffraen .6.3. ende .18. granen. mirre. gingeberre. euforbium. wierooc. die blase vanden ever. of die steen die in die levere leecht gepoedert. beeldensaet ende tcrut comijn. persijn van alexandre. citri. semen eruce. (fol. 15 v. b.) elx .1.3. ende .6.

Mel roseum stomaco confert nimium sane sumptum ¹⁾.

fol. 21 r.

59. **M**El rosaceum ²⁾ quod greci rodomet vocant ³⁾ sic fit. in .x. libris albisimi et purissimi mellis dispumati succi recentium ⁴⁾ rosarum libra una ponatur in cacabo ad ignem posito ⁵⁾: et cum bullire inceperit viridium ⁶⁾ rosarum cum forficibus vel cultello incisarum libras .iiii. addantur: et tam diu bulliant quod ad succi consumptionem veniat: et dum bullierit semper agitur. et in fictili vase posito. quamdiu magis tenebitur tanto melius erit. stomacum confortat et mundificat ⁷⁾. cum frigida confortat ⁷⁾ et constipat ⁸⁾. cum calida mundificat. datur mane et meridie. de eo conficitur diamargariton gariofilatum et rubea troscata ⁹⁾. Eodem modo fit **mel violatum** quod valet tepide ⁴⁾ febrientibus ⁹⁾ cum tepida ⁴⁾. corpus humectat et relaxat. valet ad siccitatem pectoris cum tepida ⁴⁾.

fol. 21 v.

Iliacis prodest lapidemque frangere solet. ¹⁾

fol. 21 v.

61. **N**efrocaticum ¹⁰⁾ id est purgans renes. expertum est iliosis. difficultati urine si cum apozimate miliisolis sumatur in modum avellane. de renibus et vesica lapidem potenter expellit cum apozimate saxifragie sumptum. menstruis imperat cum decoctione artemisie. colli tumorem sedat. cum decoctione costi .xvi. pars confecta libra ¹¹⁾

1) alleen in L₁. — 2) voor de vergelijking met NM zie woordenlijst. — 3) van 2) af ontbreekt in F₁. — 4) ontbreekt in F₁. — 5) van ponatur af ontbreekt in F₁. — 6) van addantur af ontbreekt in F₁; in de plaats daarvan: et soit tot dis (tous jours) meu, et de tant com il plus boillira, tant sera il meilleur. — 7) F₁: conforte le ventrail. — 8) van mundificat af ontbreekt in F₁. — 9) F₁: fievers interpolates (non continues). — 10) dit recept ontbreekt geheel in F₁: het voorwoord bij NM is korter. — 11) open ruimte waar .i. behoort te staan (gelijk in L₂).